

Trøbbel med tester

Etter å ha lest hundrevis av rettspsykiatriske erklæringer, har jeg sett at variasjonsbredden med hensyn til kvalitet og etterrettelighet er stor.

Pål Grøndahl

Psykologspesialist, Ph.d. ved Kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri for Helseregion Sør-Øst

DEBATT: SAKKYNDIGHET

Pål Grøndahl mangler forståelse for testers begrensninger i sin kritikk av sakkyndiges manglende bruk av tester, skrev Karl Henrik Melle og Kirsten Rasmussen i marsnummeret. Uenigheten er neppe dramatisk stor, men det er rom for forbedringer, mener Grøndahl.

Karl Henrik Melle og Kirsten Rasmussen rykker ut med kritikk av ytringene mine om rettspsykiatrisk metodikk. De fyrer løs med at kritikken min generelt ikke treffer «i nærheten av målskiven». Jeg synes de skyter med hagle, og ville ikke sendt dem på landsskytterstevnet.

Melle og Rasmussen avviser på den ene siden at det gjøres for lite bruk av etterrettelige metoder, og at testing av observandens hukommelse er bevisførsel. Dessuten skriver de at det **ikke finnes tester som avdekker den rettspsykiatriske forståelsen av psykose**. På den andre siden skriver de at vanlige diagnostiske prosedyrer kan falle igjennom, og at «bare positive holdpunkter kan berette en positiv konklusjon». I tilknytning til vurdering av psykisk utviklingshemmet i høy grad,

er Melle og Rasmussen enige i at det kan være riktig å bruke tester. Ifølge de to vil bruk av tester i mange tilfeller bare «fylle den sakkyndiges lommebok».

Ikke så uenige

Tidligere utenriksminister i USA Henry Kissinger skal ha sagt at akademiske krangler er så innbitte fordi det egentlig står så lite på spill. Dette er kanskje et eksempel på noe slikt. For jeg er ikke overbevist om at uenigheten er så stor.

Etter en ren klinisk undersøkelse kan noen sakkyndige konkludere med at et påstått hukommelsestap, for eksempel knyttet til et drap, ikke samsvarer med lovens begrep bevisstløshet. Andre sakkyndige kan gå dypere inn i materien, og supplere med ulike tester for å se om observanden faktisk yter sitt beste hukommelsesmessig. Etter mitt skjønn gjør *begge* en type (bevis) vurdering som retten ofte vil legge til grunn ved sin totalvurdering av bevisene. Vil en konklusjon basert på skjønn alene, fremfor å benytte seg av standardisert tilleggsmetodikk, innebære et «gjennomtenkt forhold til det rettspsykiatriske mandat», slik Melle og Rasmussen synes å hevde?

Jeg er fullstendig klar over at det ikke finnes tester som direkte kan avdekke

om en person er utilregnelig i gjerningsøyeblikket. Validerte metoder/tester som *underbygger* den kliniske vurderingen, bør imidlertid brukes *når det er relevant*. Det er altså ikke slik at jeg er talsperson for massiv bruk av testing for å fylle sakkyndiges lommebøker. To eksempler:

A) Det oppstod tvil vedrørende strafferettslig tilregnelighet hos en observand som hadde begått flere straffbare handlinger. Observanden hadde et massivt forbruk av hasj og vi (min sakkyndige kollega og undertegnede) konkluderte med at psykosen var utløst av hans rusmiddelmissbruk. Noen år senere ble vi bedt om å gjøre ny vurdering. Problemstillingen var den samme, var det rusutløst eller en grunnleggende psykose? De kortvarige innleggelsene med mangelfulle journalnotater ble vi ikke kloke av. Under observandens siste innleggelse ble det foretatt en grundig psykologisk testing (PANSS, SCID, samt flere nevropsykologiske tester) av ham. Denne utredningen i tillegg til kliniske intervjuer viste at han hadde en tilgrunnliggende psykotisk lidelse. Her mener jeg at den grundige utredningen var utslagsgivende for vår mulighet til å konkludere med noenlunde sikkerhet.

ILLUSTRASJON: VIV MICRO

B) I en drapssak hevdet observanden amnesi for deler av hendelsesforløpet. Etter flere samtaler med ham fant vi ikke noe grunnlag for å anse at hans manglende hukommelse kunne tilfredsstillende form for bevissthetsforstyrrelse. I ankeforhandlingene dukket det opp et sakkyndig vitne som hadde testet observanden med intet mindre enn ti ulike instrumenter. Vitnet endte opp med å anse at observanden hadde en «tilpasningsforstyrrelse». Helt irrelevant for det rettspsykiatriske mandatet og fullstendig «overkill» med hensyn til testbruk slik jeg som sakkyndig vurderte saken.

Erfaring er ikke nok

Som sakkyndige må vi uansett unngå å skjule manglende etterrettelighet og tvil ved å henvise til lang erfaring. Vi bør ikke havne i samme sanne scenario som legen i følgende rettssak (referert etter Nicholson og Norwood, i *Law and Human Behavior*, 24, 9-44, 2000):

Doctor: Memory loss may be an early sign of psychosis.

Attorney: What questions did you ask to assess memory loss?

Doctor: I don't remember.

Etter å ha lest hundrevis av rettspsykiatriske erklæringer har jeg sett at variasjonsbredden med hensyn til kvalitet og etterrettelighet er temmelig stor. Dette vil jeg anta vi er enige om. Her er det rom for forbedringer slik jeg ser det. Vet vi nok om praksis bak utarbeidelsen av rettspsykiatriske erklæringer? Har vi utredet godt nok hvilke verktøy som bør brukes ved ulike problemstillinger? Neppe. Igjen er det rom for forbedringer.

Jeg har skrevet det før, og gjentar det gjerne: Som praktiserende sakkyndig er jeg lojal overfor dagens praksis, men som forsker tillater jeg meg å referere og tolke de funnene jeg har gjort, og stille kjeterske spørsmål. Mitt ønske er å bidra til forbedring av fagfeltet, som med rette og urette har vært utsatt for så mye slags kritikk. Og når Melle og Rasmussen avslutter med å skrive at de støtter bruk av sjekklister og strukturerte verktøy, så er vel ikke uenigheten så veldig stor?

pagron@kompetanse-senteret.no

Driver noen heksejakt?

I marsnummeret anmeldte Andreas Høstmælingen min bok *Manipulasjon. Forståelse og håndtering*. Han hevder jeg bygger en modell med en fundamental svakhet: «... har man først dannet seg en teori om en persons beveggrunner, vil all atferd som fremvises, kunne tolkes som en bekreftelse på teorien».

Grethe Nordhelle

Psykolog, advokat og fagbokforfatter

DEBATT: MANIPULASJON

I en anmeldelse i marsutgaven hevdet Andreas Høstmælingen at Grethe Nordhelle i boken *Manipulasjon: forståelse og håndtering* inviterer til en ukritisk jakt på manipulerende personer. Forfatteren svarer her med å påpeke at anmelderen ikke har skjønnet den induktive metoden.

Tidsskriftets lesere som er interessert i temaet, fortjener en korrigeret informasjon om boken. Jeg kan, ved en velvilig tolkning, karakterisere anmelderen til å bygge sitt resonnement på en misforståelse av bokens tema. Han har ikke forstått at boken er bygd på en induktiv tilnærming, det vil si utledning av teori fra mangeårig unike erfaringsbaserte kunnskaper. Denne tilnærmingen er det motsatte av først å danne seg en teori for deretter å anvende denne for å forstå virkeligheten.

Min doble kompetanse som psykolog og advokat har utvidet min forståelse av fenomenet manipulasjon. Mange

av mine klienter har opplevd å leve under press og kontroll. Da de oppdaget at virkeligheten var annerledes enn den de fikk presentert, hadde trodd på og levd med, fikk de sår, smerter og psykiske forstyrrelser. I etterkant skjønnte de at den andre parten på falske premisser hadde dominert og kontrollert dem. Min teori om fenomenet manipulasjon oppsto som forklaring på det de opplevde. Slik blir teori dannet.

Tittelen på anmeldelsen var *Inviterer til heksejakt*. Høstmælingen fremsetter en påstand som anmeldelsen bygges på: Å avsløre manipulatorer basert på de kriterier som er skissert i boken, vil være det samme som å avsløre og forfølge hekser på 1500-tallet. Men denne boken har tvert imot hjulpet mange. Det var også hensikten; å være en hjelp til de som har problemer, ikke et straffetiltak eller en heksejakt mot andre. Det ser ut som Høstmælingen kommuniserer som mannen i eventyret: «God dag, mann!» – «Økseskaft.»

post@nordhelle.no